Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svitlobo dane od c. k. krajnske kmetijske družbe.

Tečaj VI. *V srédo 28. rožnika 1848.* List 26.

Gorjé tistim,

ki se Cesarskim poveljem zoperstavljajo!

Že večkrat smo v Novícah opomnili, de so presvitli Cesar ukazali, de imajo vse dozdanje postave pri stari veljavnosti ostati, dokler ne bojo nove na pervim deržavnim Dunajskim zboru poterjene. Ker pa slišimo, de sèmtertje še zmirej nekteri malopridneži poštenim in mirnim ljudém glave mešajo in jih z mnogimi lažmí sleparijo, torej še enkrat opomnimo, de naj nihče takim šuntarjem ne verjame, in vsaciga živo prosimo, de naj bo v vsim svoji deželni in duhovni gosposki pokoren po starih postavah, ktere po Cesarskim povelji še zmirej celo svojo veljavnost imajo. Sicer jih bo po Cesarskih ukazih ojstra kazin (štrafinga) zadéla. Novíce so si skozi 6 let svojiga obstanja veliko zaupanja pri ljudstvu pridobile, ker so se vedno za resnico in pravico, naj bo za kmeta ali gospoda potegovale. Pričakujemo tedej, de jim uterjeno zaupanje tudi zdej prikrajšano ne bo. Novíce so tako srečne, de jim ne bo treba ne verstice v svojih listih preklicati, ali ponižno pred občinstvam razlagati. Niso zlatih gorá obetale, pa tudi ne nepotrebno ljudí plašile, ne predezrežev junake hvalile, pa tudi ne omotenih hudodelnikov kléle: dobre djanja so imenovale dobre, hudobne hudobne in veliko zmót so vstavile ali zaterle. Verjemíte tedej v vsim, kar vam Novíce od Cesarskih zapoved ali prepoved oznanijo, ker one le to pišejo, kar Cesar s svojimi ministri ljudstvam ukažejo.

Kako bi se naš jézik v šole in v kancelije vpeljal?

Zmiraj se po malim naprej gibljemo s svojim domorodnim jezikam, kako de bi ga v šole in v kancelije vpeljali. Nej tedej tisti možjé, ki bojo na Dunaj v veliki zbor poslani, pazljivo berejo, kar se od tega v Novícah govorí, de bojo vedili, kaj de dežela v téh imenitnih zadevah misli in želí, de se bojo te vošila spolníle.

V 24. listu Novíc je bilo svetovano, kako de bi se naš jezik v šole vpeljal, — to je bilo vse prav. Jez pa še tole pristavim, de naj bi, ker nam bo zdej več slovnic potreba, gosp. Metélko popravili svojo sicer slavno gramatiko, de bi bila nekoliko krajši in v sedanjim pravopisu pisana, kakor so gosp. Murko v drugim natisu tudi s svojo hvale vredno gramatiko storili. Čerke, ktére gosp. Metelko terdijo, so — naj nam resnice ne zamerijo — tako neprijetne, de jih nikakor ne moremo vabílo slovenskiga jezika spoznati. Nočemo jim odréči, de imajo kake posamesne prednosti, za občni slovenski jezik pa niso.

Res je, de ne rabimo imenovanih čerk v Novicah in v drugih spiskih, pa tudi to ni prav, de učijo v šoli tak pravopis, ki je v občinstvu že zdavnaj overžen. Zakaj bi visoka učenost tega častitljiviga gospoda učenika ne hotla potrébam sedanjiga časa se ukloniti? Rodovitno séme, któriga bi sejali v prid domovíne, bi potem obilni sad rodilo. Kolikanj zdaj obžalujemo, de se to ni že davnej storilo! Kaj pomaga kramarju blagó, če ga prodati ne more? Čimu je visoka učenost, ako se med ljudstvo ne razširi? —

Kar pa kancelije vtiče, moramo spoznati, de slovenskigu jezika za visoko uradnijo (v visoke kancelije) ne moremo vpeljati, kér smo z Dunajskim ministerstvam zvézani in kér ne moremo terjati, de bi se na Dunaji zavoljo nas slovenski jezik učili. Vse kar je bilo do zdaj že od téga govorjeno, le zadene kancelije, v eni ali drugi zadevi, ktere imajo z ljudstvam opraviti. To pa je vender žíva resnica, de ima naše deželsko ljudstvo pravico terjati, de se vsi spiski, ktere kmét v roke dobiva, v njegovim jeziku pišejo, zató de jih razúme. Dostikrat dobí kmet po nemško začerkani list v roke, kteriga ne pogleda, ampak za kako špranjo vtakne, kakor de bi bil strupen. Zató veliko ne vé, kar bi mu bilo potrebno. Koliko bi se jih bolj radovoljno šol po deželi poprijelo, ker bi po znanstvu branja in pisanja več dobička dosegli, in tudi kancelijske rečí prebirali.

Potrebno in mogoče je tedaj, de se sledeče pisma brez zaderžka v slovenskim jeziku narejajo: vse pogodbe (glihenge), dolžne pisma, pobótne pisma (kvitenge), ženitne, sporočilne ali čezdajanske, kupne, menilne, mitne pisma; — vsi ukazi, sklepi ali urteljni, vse dedninske sporočila (Einantwortungs-Urkunden) in sploh vsi listi, ki se zavoljo uterjenja pravic kmetam v roke dajejo.

Na dalje: Dostikrat se mora kaka réč od sodne gosposke očitno na znanje dati. Če bo kako pohištvo ali zemljiše na kant djano; če bo kako drobno blagó prodano; če bo kakimu zapravljivcu oskerbništvo nje-

goviga premoženja odvzéto; če bo dan za kako pravdo ali dedninsko ravnavo napovédan; če bojo neznani erbi zavoljo dednine vkup poklicani i. t. d. V téh zadevah se mora narediti sodbino oznanilo (Edikt), ktero se per kancelíi in tudi na hišah županov očitno nabije, de bi ga ljudjé brali. Naréjamo te razglase po postavah — tode v nemškim jeziku; nabijemo jih — tode nihče jih ne bére, samo muhe po njih skačejo. Beseda postave je sicer dopolnjena, ali namen postave se nikakor ne doseže.

Gospod Dr. Bleiweis so se unidan očitno jezili, de c. k. policija oznaníla v Ljubljani le v nemškim jeziku nareja; — kaj bi še rékli, ako bi v kantonske kancelije prišli, ker so vse vse oznanila po nemško pisane!

Vse take oznanila se pa morajo tudi v deželni časopis natisniti dati. To se stori v Ljubljanskim nemškim časopisu, kteriga kmetje ne berejo. Postava je sicer spolnjena, ali namen nikakor dosežen ni. — Kako pa vender kmetje zvedó od takošnih zadév? Le sodbini služabniki, ki pri cerkvah kličejo, so oznanovavci vsih rečí; kako pa ti služabniki včasih kvakajo, de še sami sebe ne umejo, vsak sam vé. — Ali bi ne bilo prav, ako bi se vse te dozdaj popisane oznanila v domačim jeziku pisale in v slovenske časopise natiskati dajale? Menim de! —

Na dalje. Če je v kakim kraji kaj pokradeniga, pride nešrečnik v kancelijo, pové prigodbo in na tanjko mora popisati vse pokradene rečí. To popisovanje kantonska gosposka v kresijo pošlje, de bo v tiskarnici natisnjeno — in potlej na vse druge kantone razdeljeno. Vsaka kantonska gosposka dobí več iztisov, jih razdelí med župane, de bi se pazilo, ako bi se kaka vkradena reč našla — ali kaj pomaga! Le ti nemški natisi se po kotih valjajo, nihče jih ne razume in zató se tudi malo kterikrat kakošna vkradena reč nazaj dobí. — Dostikrat se mora tudi oséba kakiga razbojnika, tatú, goljufa in drugih tudi vojaških pobegnjencov popisati, de se na-nje pazi. Le ti popisi so tudi nemški; raszdelíjo se med župane, ali nihče jih ne prebira. Kaj ne de bi bilo prav, ako bi se take popisovanja v domačim jeziku narejale?

Rekli bojo pa nekteri nemškutarji: kaj pa, če kako slovensko pismo, razglašenje i. t. d. pred vikši gosposko, kresijo ali poglavarstvo pride? Kaj le! Saj so naši deželni stanovi že sklenili, de bojo vsi uradniki, ki imajo z ljudstvam opraviti, v naši deželi slovenski jezik mogli razuméti, de bo vsakteri, ki bo kako službo doseči želel, v tem jeziku izpraševan. Ako vam bo pri tem spraševanji bolj resnica, kakor je bila dozdaj v téh zadevah, se ni treba bati nič. — Ker je pa pri vikših gosposkah vender dosti gospodov, kteri slovenskiga jezika ne razumejo, bi lahko kdo vprašal, kako se bojo pa ti obnašali? Rekel sim že, de se moramo za visoko vradnijo nemškiga jezika deržati — zatorej naj se vsi dopisi (Berichte) po nemško narejajo; če pa kak slovenski spisek vender le vmés pride, ne obupajte — saj vam ga kak drug po nemško razloží, de boste v zboru druzih svetovavcov svoje opravila doveršili.

Pri vsim dozdanjim besedovanji zavoljo našiga jezika me pa to le nar bolj tare, de imamo več domačih zopernikov, kakor ptujih protivnikov. Le naši ponemčani slovenci se práv šopirijo. Tode le eno bi jim zagodel — tako dolgo naj bi jim mesčniga plačila ne dajali, de bi svoj materni jezik gladko brali in pisali — oj kako bi se ga ročno lotili! — Nemški gospodje naj bi si pa nikar glav ne ubijali; saj bi svoje službe lahko po ti poti opravljali, kakor sim ravno razjasnil.

Ambrož.

Slovenske národne šole na spodnjim Štajarskim.

(Dalje.)

Po takim načinu mora slovenski naš narod vsaki dan bolj zaostati v znanostih in učenosti. Izobraženje ali podučenje mora v domačim jeziku od znotraj izhajati, ako hočemo, da naj podučenje po sreči napreduje; vsako od zvunaj prismoljeno izobraženje mora le jalovo in ravno biti. — Ali morebiti v resnici mislite, nemšina je edinozveličavna? [1])

Pogostoma se sliši govoriti: „Slovenci naj si sami pomagajo, pa preléni so in brez vsiga duha.“ Tako očitanje ne zasluži odgovora. Tudi dobrih šolskih knjig nam zlo pomanjkuje; — in zakaj se za šolske darila ali premije ne dajejo naj boljši knjige, kakor v nemških šolah? —

Saj imamo pametno osnovanih knjig, postavim nemško slovnico (po slovensko), ktera je spisana v letu 1838; hvale vredno slovnico od Vódnika, ktere predmet je slovenski jezik. Pa te knjigi niste šolski knjigi. — S tem smo pa tudi že pokazali izvir ali vzrok, zakaj so naše narodne šole v tako slabim stanu. Vladarstvo sicer nekaj pomaga, pa, kakor smo zgorej rekli, to je premalo, zató pa ne zamore iz tega zaželjeni sad ali korist izcvêsti. Še veliko manj pripomorejo pa deželski stanovi v téh rečéh, kér zevsema nemški za naše blagostanje in srečo celò nič ne skerbijo, marveč bi nas Slovence raji ponemčili. — Kako revno se pri nas učiteljske službe vmestujejo! Od prihodnjiga učitelja se terja vednost nemškiga jezika; zastran slovenšine se dalje nič v misel ne vzame, kakor da je le na Slovenskim rojen. Po tem takim se le prepogostoma dogodí, da imajo pervence učiti taki ljudjé, ki so sicer pervih 7 ali 9 lét svoje starosti na Slovenskim bili, po tem pa 10 ali še več lét na nemškim preživeli, in nemško se učili, brez da bi bili za slovenšino kaj marali. Kako bodo taki učitelji jezika takó vajeni, kakor bi treba bilo? [2]) Učiliša za slovenski jezik v celi deželi nimamo, razun v Gradcu, za ktero smo stanovam prisèrčno hvaležni. — Pa od učiteljskih pripravnikov ali prihodnjih učiteljev se ne térja samo, da so slovenski tečaj ali kurs izveršili; ampak da so v slovenšini dovelj podučeni. Početno podučenje je za ljudstvo silno imenitno in ima več posledkov za celo prihodnje učenje in življenje, kakor marsikteri misli. Ni se tedej čuditi, da se je nek častitljivi učitelj latinskih šol nam pritožil: mnogi izmed Slovencov so bistriga uma, pa so mlačni, za vse lepe znanosti leni. Napčno početno podučenje je tega krivo. [3])

(Konec sledi.)

Kaj delajo šolski gospodje po Štajarskim? *)

Čitalo (bralo) se je v Graških novícah, de bojo šolski gospodje (šolmojštri) mnogoterih rečí prosili. Že-

[1]) Še pri nas v naši šoli je bil pred nekimi léti učitelj, ki je svojim šolarjem ojstro prepovedal slovensko govoriti, akoravno okoli in okoli šole slovenšina živí! Tak mož je mučitelj pa ne učitelj! Slavomir.

[2]) Tako postavim sim slišal pri neki šolski skušnji učenika prašati: »Kak se pukštabi notertalajo«!! Slavomir.

[3]) Zató po vsi pravici sedaj térjamo (kar smo že zdavnej vsi slovenski domorodci prisèrčno želeli), ter našim poslancam vživo naročimo, da se v imenu našiga slovenskiga naroda pri velikim zboru krepko poženejo: Naj se v latinskih šolah v Marburgu, Celji in drugod po slovenskih deželah brez vsiga odloga učiliša slovenskiga jezika in slovstva osnovajo, da bo slovenski jezik redni nauk (studium ordinarium) za vse učence skoz celi tečaj latinskih šol. Slavomir.

*) Vredništvo je prejelo tudi od nekiga gosp. učitelja v ravno ti zadevi sostavek pod nadpisam: »Kaj je nekterim šolskim učiteljem v Marburški in Ptujski okolici v glave padlo?« — Kér je ta opomin edinih mislih z zgorej natisnjenim sostavkam, postavimo le njegove poslednje besede v Novíce, ktere takolé govoré:

»Ne dajte se k temu razdeljenju šolstva in cerkveništva, dragi bratje! Le osem in dvajst podpisov imate, — veliko število je pa še zadej, kterimu ta naredba ne gré

lijo boljši kos kruha dobiti. Tega jim vsaki iz serca želí, in pa po pravici. Hočejo cerkveno službo pustiti; zvoniti se jim pretežavno, mašnikam streči pa preporedno zdi. Posebno pa hrepenijo iz oblasti duhovske gosposke priti. — Čuje se, de po Sekovski in Lavantinski škofii pisma grejo, v ktere se prošniki za te in druge rečí pišejo, de bojo svojo prošnjo vesoljnimu deželskimu zboru na Dunaji izročili.

Kar človek sprosi, slobodno (žiher) nosi; pa pogosto prosi, de ne vé kaj. Pogovorimo se: ali so te ravno rečene prošnje vse pametne in hasnovite? Mislim de ne.

Cerkvena služba, akoravno včasih težavna, pa poredna (gmajn ali zaničljiva) ni. Svoje dni so le duhovni pervih 4 redov cerkve odpirali in zapirali, zvonili, za večno luč skerbeli, sveče prižigali in mašnikam stregli. Velika čast je, v hiši božji služiti, in te častí se le sramuje, kdor božje rečí zaničuje. Bog nas varji tacih učiteljev! — Cerkvena služba pa tudi svojim služabnikam če ne obilniga kruha, saj kruhka da, in kdor potreben kruha ne najde, hvaležin drobtinice pobere. Zametuje jih le, kdor je kruha pijan. Možjé! cerkvi nikar slovesa ne dajajte; ona le dobra mati ostane.

Sveta katoljška cerkev je od nekdaj ljudstva učila in jih kojila; ona je prav za prav šola od Boga postavljena za vse ljudí, za vse kraje in čase. Katoljška cerkev je učila Boga spoznavati in njemu služiti, pa tudi pisati in brati (čitati). Šola brez cerkve je ledenici podobna, v kteri prave svetlobe in nobene toplote ni. Berite novíce, kaj vam povedo od polnočne Amerike? Tudi krivoverci svoje otroke po mnogim v katoljške šole pošiljajo. Pobarajte Francozko, kako šole izhahajo, ktere hočejo sveti cerkvi vzeti? Čujete, kako se po Nemških krajih godí, kjer šolskih gospodov sveta katoljška cerkev ne vodi? Šola, ktera katoljški cerkvi v skerbi ni, tudi prav za prav katoljška ni. V taki šoli se godí, kakor pri hiši, kjer mati otrók učiti in svariti ne smé. Oče je le za strah, mati za nauk in posvarjenje. Nar bolje otroci storijo, ako oče poterdi, kar mati velí. Vi se pa hočete duhovne gosposke otresti, (iznebiti), ter mislite svojbodneji biti, če zopet, kakor za rajniga cesarja Jožefa, clo v deželsko oblast pridete? Možjé! varite se, de ne pridete iz dežjá pod kap.

Kdo je Vas dozdaj nar pervi in pa nar pogoje k svoji mizi povabil, kadar ste prišli na suho službo, in še niste žlice svoje imeli? — Kdo je za Vas po hišah naprosil, de ste se pri dobrotnikih preživili, kadar niste ničesar živeti imeli? Ali ni duhovski stan bil, ki Vas je pervi pod streho vzel, in svoj kruh z vami delil, Vam dal per cerkvi kaj zaslužiti. Če ravno ne vsi — povejte, ali niso bili duhovski gospodje dozdaj Vaši nar pervi prijatli? Kdo vam je pomagal otroke v šolo spravljati? Kdo se je za Vas ponašal, kadar so Vas nehvaležni starejši gerdo imeli in tožvali? Zdaj se pa posvètujete, kako bi svojim dobrotnikam vtekli, se po tem takim svoji materi katoljški cerkvi odrekli, ki pervih šol iz svoje skerbí pustiti ne smé. Bote Vi svoje šole brez duhovske gosposke imeli, bo katolška cerkev prisiljena, tudi svoje šole začeti. Kaj se Vam zdi, kam bojo katoljški starši svoje otroke v šolo dajali? Šola ljudí le tam cvetè, kjer duhovski pastirji čez šolo svojo roko skerbno deržé.

Brali smo velikokrat v Ljubljanskih novícah, de so se šole po deželah začele; pa povsodi so bili duhovski gospodje šole očetje, de so ravno tudi deželski pošteno pomagali. Bojim se, de se bo Vašim šolam brez duhovske gosposke — brez katoljske cerkve — godilo, kakor mladikam, ktere se svoji terti odrežejo. Posušijo se, in sadu ne prinesó. Takó jaz mislim, pa tudi drugi so teh misel.

V Biberah na Nemškim so šolski gospodje ravno tako gnati jeli, in šole cerkvi vzeti počenjali. Budili so daljne in bližnje sosede, naj se vsedejo in podpišejo, de ne bojo višej cerkvi (duhovski gosposki) v strahu. Modri in pametni šolski možjé so pa to nevarno reč bolj na tanjko prevdarili, spoznali, de bi kaj taciga ne bilo prav, in so se svojim tovaršem možko vstavili. Svojo mater zapustiti — so djali — bi bila gerda nehvaležnost; šola je hči svete matere katoljške cerkve; naj dobra mati za svojo hčer skerbí. Svojost, ktero požeeljujemo, bi lahko za nas žgeča kopriva bila. Po koprivah se pa kar ne valjajmo. Nismo otroci; saj smo možjé in pa katoljški učitelji! Ljubomir.

v glavo. Žal mi je, da smo se zavoljo osem in dvajestih, vsi pri višim ogledu šol, pri duhovšini in kmetih zamerili. Če bi bilo upati pečenih ptic s tem dobiti, bi gotovo vsi stopili na noge. Ali bati se je, da mačka v mehu ne kupite.«
J. Mcn.

Prošnja učiteljev.

Vsim je učiteljev beraštvo znano! —
Krog u jeseni moramo hoditi,
Se hliniti seljanam, jih prositi:
De b' zmesi dali kako pest za hrano.

Kaj 'z káse je le malokje spoznano. —
Težko, prijatli! je, ob enim lačen biti,
In s šolskim ukam glávo si beliti! —
S součeniki se ozrem v Ljubljano:

Nikar, poslanci, nas ne pozabite,
Poboljšanja dohodkov nam sprosite,
Ko zbora Beškiga zasveti zarja;

De se tud' mi radujemo ustave,
De mi tud' v krono miliga Cesarja,
Venc pletemo neprevenljivi slave!

Bernard Tomšič.

Slovensko družtvo v Ljubljani.

(Konec.)

Nar svetejši dragotína vsaciga naroda je jezik, in le v jeziku živijoča narodnost. Ako pa hočemo, de ustava, ktero so mili Cesar vsim svojim ljudstvam dodelili, tudi pri nas Slovencih ne bo prazna beseda, ampak živa stvar, je potreba, de se slovenski jezik oživí, omika, povzdigne, de bo čast in pravico dosegel, ki mu gréste. K tému je pa združene močí potreba.

Kakor jez tako tudi vi, gospodje! previdite velikost naloge, ktero je slovensko družtvo na svoje rame vzelo; torej se pa tudi srečniga čislam, de me slavni krog za domovíno vnetih mož obdaja, ki bo podpiral mojo slabo in še na mnoge straní razdeljeno moč, de bomo môgli spolniti vošila svoje domovíne in z njo po edinim jeziku sklenjenih sosednih deželá.

Krepka vednost, večlétne skušnje in natanjčno znanstvo vsiga, kar je domovíni potreba, na eni strani odborstva, — veliko obetajoče bistre glave in goreče hrepenenje po dosegi ustavnih pravíc na drugi strani, — obéh pa terdna volja, prid in blagor svoje domovíne ustanoviti, — kako bi neki po takim prizadevanji ne prišel čez naše dela blagoslov nebeški!

Z močnim zaupanjem, dragi gospodje, se zamoremo tudi na verle domorodce krog in krog po Slovenskim zanesti, de nas bojo krepko podpirali v našim prizadevanji; vrednik Novíc sim se skozi več lét prepričal, de blagi slovenski duh povsod vlada.

Sovražniki Nemcov nočemo nikakor biti, tudi ne moremo želéti, de bi se nemški jezik iz vsih naših šol pregnal, — mi samo to terjamo, de se nam bo dalo, kar so nam naš ustavni Cesar sami zgotovili, namreč de bo tudi naš slovenski jezik v šole, kancelije in v vsakdanje življenje vpeljan, kakor po pravici v slovenskih deželah mora biti.

Edinosti z Nemci ni treba Slovencam priporočevati, kér so bili zmirej po bratovsko složni s njimi, in smo složniga duha še zdej. Nemškutarjem, še bolj pa

ponemčanim Slovencam pa je silno silno potreba edinost pridigovati, zakaj ti so naši nar veči protivniki, ki nas nesramno natolčvajo, de se hočemo od njih ločiti, de po svojolastnim južnoslovanskim kraljestvu segamo in po rusovskim raji. Gerda laž! Nam po krivici očitajo, de hočemo vse po slovansko spreoberniti; de pa oni hočejo celi svet po nemškim kopitu napraviti, tega pa ne porajtajo. Kje pa tù ustavne narodne pravice ostanejo? Naj nam prijatelsko oni dovolijo, kar nam gré, mi bomo bratovsko živeli ž njimi — in edinost in prijaznost bo kraljevala vseskozi med nami; saj je le omikanje in povzdiga našiga materniga jezika, varstvo naših jesikoslovnih pravic brez vse deržavne ločitve in prijatelsko podučenje in potolaženje nam odmaknjenih slovenskih bratov resnični namen slovenskiga družtva. Če bi nam pri vsim tem mogoče ne bilo, svoje protivnike spreoberniti, nas ne bo to nič zaderževalo, pot pravice iti. Sovražtva ne bomo nikdar s sovražtvam povračali, marveč pa bomo za terdovratne protivnike Boga prosili: „Odpusti jim! sej ne spoznajo, kaj de delajo“. —

Potem nagovoru so se začeli pervi pomenki noviga odborstva in med druzimi rečmí je bilo sklenjeno, de eno nar pervih opravíl slovenskiga zbora ima biti

naprava slovenskiga besednika,

kteriga, sedanjim potrebam primerjeniga, silno potrebujemo. Zató je bilo sklenjeno, nar pervič

prošnjo do vsih Slovencov

poslati, od kterih je znano, de imajo že naberke za slovenski slovnik, de naj jih družtvu prepustijo ali brez plačila ali pa proti primerjenimu plačilu, ktero jim bo družtvo berž odrajtalo ali pa med tem (in morebiti v vikšim znesku) ko se bo besednik prodajal. V prid cele Slovenije tedej živo poprosimo, de naj nam rodoljubi možjé odpró svoje besedniške zaklade in tudi tisti, od kterih še mi ne vémo, de imajo kaj tacih naberkov. Po pismih bomo še vsaciga gospoda posebej prosili, od kteriga nam je znano, de nam bo mogel pripomožen biti. *)

Dr. Bleiweis.

Druga beséda,

napravljena od slovenskiga družtva v Ljubljanskim gledišu 19. dan tega mesca.

Eden izmed nar gotoviših in nar potrebniših pomočkov za povzdigo in razširjenje domačiga jezika je, de ga spravimo večkrat ali v pesmih ali v govoru na gledíše (teater) ali druge očitne zbirališa. Slovensko družtvo je tedej dobro zadélo, de je začelo večkrat v gledišu slovenske besede **) napravljati. Gospodičnam pa in gospodam, ki so radovoljni petje in govore v besedi prevzeli, gré čast in hvala cele domivíne, de pomagajo národnosti (Nationalität) na noge in de tako vikši poklic spolnujejo, kakor tisti mislijo, ki v besedi le zgol veselice (Unterhaltung) išejo. De je pa tudi Ljubljančanam sploh slovenska beseda pràv po volji, je pokazal silni drenj v gledišu pri drugi besedi 19. dan tega mesca. De so še sicer nekteri med njimi, ki se kislo deržé in pisano gledajo, ako od slovenšine morajo pogostama slišati, nam clo nič veselja ne grení in nas v domorodnim prizadevanji clo nič ne moti, kér vémo, de ni rečí na svetu, ktera bi vsim dopadla in de se je z ljubeznijo in edinostjo že marsikteri protivnik premagati dal.

Vernímo se potem vvodu v gledíše in poslušajmo: s čim so nam pevke in pevci, govornica in govornik v drugi besedi razvesilili in nadušili.

Začela se je beseda s celo muziko, v ktero so bili mnogi slovenski napevi (domače viže) zapleteni. Po tem je nastopil pevec Prešernove mične pesmi „Pod oknam“, ktero je gosp. Fleišman v kej prijetni napev zložil, ktero nam je gosp. pevec tudi pràv lepo zapel in poslušavcam globoko v serce segel. — Junaškiga mladenča poklic, od gosp. J. E. zložena in v zboru (Chor) péta ni sicer slaba pesem, vender ni posebno dopadla. — Vse je hrepenelo po govoru, ki je potem na versto prišel, iz Device Orleanske gosp. Koseskiga (Joana sama, poslednji govor predígre imenovane tragedije). Verla govornica, Slovenka skozi in skozi, se je tako dobro obnesla, de ni bilo poprej mirú, predin se ni še enkrat pokazala. V začetku govorjenja enmalo plašna (kakor to v pervim nastopu na gorke dilje gledíša ne more drugači biti) jo je duh „device“ kmalo oživil in v daljnim govoru tako nadušil, de je bila prava „devica orleanska“! Vse želí po ti poskušnji celo tragedijo slavniga Koseskiga v gledišu viditi. — Slovenko, izvirno ilirsko pesem (jaz sim mlada ilirka) je pélo v zboru veliko častitih gospodičin, ki so se nam z ljubeznjivim petjem nježne pesmice tako prikupile, de jih moramo v imenu vsih rodoljubov prositi, de bi jo nam pri pervi besedi zopet zapele. — Ljubi „Popotnik“, čveteroglasno péti, nam je rozodel v serce segajoče milo krepke glase štirih gospodov, ki so nam kot izverstni pevci že znani. — Narodna ilirska pesem „Tri pesmice v jedni“, ktero nam je že od zadnje besede dobro znana gospodična péla, je sploh dopadla; zató nam jo je tudi dvakrat zapéla. — Sklep perve polovice je Dolenska zdravica, ktero so nam naši verli Krakovčanje v zboru zapeli. Že ko so se praznično oblečeni na gledišu prikazali, so jih poslušavci s tako slavo sprejeli, de ploskanja z rokami skorej ne konca ne kraja ni bilo. Še veči ploskanje in vpitje Pravo! Pravo! pa jim je zadonelo, ko so pesem jenjali, ktero so mogli vdrugič zapeti. Ti korenjaki pa v resnici tako lepo in tako vbrano pojó, de mora iz serca vesel biti, kdor jih sliši. Nekteri imajo tako imenitne visoke (Tenore), drugi tako globoke (Bass) glase, kakoršni se le redko kje slišijo. Izmed vsih se pa povzdiguje eden z visocim glasam, kterimu, če bi bil v pevski umetnosti popolnama izučen in bi znal na gledišu igrati, bi mu Dunajčanje gotovo nar menj 5 tavžent gold. na léto plačila dali — zakaj čisti visoki glasi so redki, kér jih gledišni pevci večidel kmalo zapojó pa tudi zapijó.

(Konec sledí)

Opomín staršem,

ki imajo sinove v vojski na Laškim.

Nek stotnik (Hauptmann) našiga domorodniga regimenta na Laškim nam je iz sv. Lucíje poleg Verone pisal, de naj po Novicah oznanimo vsim staršem in žlahtnikam, ki imajo sinove ali žlahtnike v vojski na Laškim, de imajo sicer veliko težav prestati, de so pa pri vsim tem veseliga, pogumniga duha in de se jim, kar denar in živež zadene, še nikdar ni takó dobro godílo, kakor zdej in de v nobeni rečí pomanjkanja ne terpé. Naj se tedej za tega voljo starši in žlahtniki ne bojé za-nje in naj nikar ne verjamejo ljudém, ki jih strašijo, de našim vojakam na Laškim slabo gré; naj torej tudi raji prihranijo tiste denarje, ki so jih namenili na Laško poslati, ker bi utegnili časi priti, de bojo vaši sinovi veliko bolj pomoči potrebovali, kakor zdej na Laškim.

---

*) Z neizrečenim veseljem oznanimo, de gosp. prof. Metelko so nam obljubli imenitni rokopis Vodnikoviga besednika, kteri bo lepa pomoč pri izdelovanji slovenskiga besednika. Velika in očitna hvala naj bo za to posodilo gospodu profesorju!

**) »Beseda« za »Concert« nam ni nič kaj všeč. Beseda v pomenu (Conversation) je pràv, za »Concert« pa ni vgodna. Vredništvo.

Štev. 1500.
Pr.

Oznanílo.

V Loki in Radoljci so v mnogih volitnih okolicah Gorenskiga izvoljeni volivci 20. dan tega mesca poslanca za Dunajski deržavni zbor volili.

V Loko je prišlo izmed izvoljenih 67 volivcov le 51 mož in med temi jih je 50 volilo, eden pa ne. Med temi petdeseterimi jih je 48 gospoda Šmeledniškiga komisarja, Mihela Ambroža izvolilo; ob enim so pa ti volivci s popolno čezpolovičnico 2 zaupljiva možá, namreč Janeza Kavčiča, gruntarja med Vodáma iz c. k. kantona Ljubljanske okolice, in pa Gregorja Gartnarja, gruntarja iz Česnjice c. k. Loškiga kantona, iz tega namena izvolili, de imata gospoda Ambroža na Dunaj spremiti in mu tam v kmetiških rečéh z dobrim svétam v pomoč biti.

V Radoljco je prišlo namesto 96 volivcov le 87, ki so z 57 glasovi tudi gospoda komisarja Ambroža, in sicer brez vsiga pristavka, izvolili.

Gospod komisár Ambrož je namenjen, poslanstvo Loške volitve prevzeti, ako ne bo Loška volitev z imenovanima dvema možama po vikši razsodbi na Dunaji overžena. Ko bi se pa utegnilo zgoditi, de bi ta Loška volitev ne bila na Dunaji poterjena, bo pa gosp. Ambrož poslanstvo Radoljške volitve prevzel.

Gosp. Ambrož nima zoper Loško volitev clo nobeniga pomislika, marveč za dobro spozná, če ga imenovana dva izvoljena možá na Dunajski zbor spremita in sta pri vsih pomenkih deržavniga zbora pričijoča, ker se bo takó zaupanje kmetov še bolj uterdilo.

Tudi podpisani deželni poglavar je enacih misel in za gotovo pričakuje, de bo Loška volitev poterjena. Zató sim se v teh mislih tudi berž na Njih ekscelencijo gosp. Ministra notranjih oprav obernil in svetoval, de naj bi Loška volitev poterjena bila, ker bojo pomenki deržavniga zbora na Dunaji očitni, tedej tudi poslušavcam v zboru posebni prostor odločen.

Jez sim tedej ob enim Ljubljanski kresíi naročil, de naj koj volivcam Radoljške okolice vediti da, de se neutagama skupej zberó in noviga poslanca izvolijo, pa s to pogodbo, de bo za poslanca na Dunaj šel, če bo gosp. Ambrož za Loko poterjen, kar je upati, de se bo zgodilo. Če bi se pa primerilo, de bi Loška volitev ne môgla poterjena biti, se bo v Loki vdrugič volilo in gosp. Ambrož bo poslanstvo Radoljške volitve prevzel.

Leopold grof Welserheimb,
c. k. deželni poglavar.
V *Ljubljani* 23. dan Rožnika 1848.

Razun tega da c. k. deželno poglavarstvo še na znanje, de so za Krajnsko deželo še naslednji poslanci izvoljeni:

poslanec v Ljubljani, c. k. dvorni in sodnji pravdosrednik, gosp. Dr. Matevž Kavčič, ki je poslanstvo prevzel, —

poslanec v Postojni, adjunkt c. k. kamerprokuracije, gosp. Dr. Korl Ulepič iz Ljubljane,

poslanec v Logatcu c. k. poštar in posestnik, gosp. Matevž Dolšein iz Logatca, —

poslanec v Novim Mestu, kmetovavec in kerčmar Matevž Grašic iz Mirne Peči, —

poslanec v Mirni, kramar in posestnik Juri Gajer iz Kerškiga, —

poslanec v Višnji Gori, komisár gosp. Miha Ambrož iz Smelednika, njegov namestnik pa (če bi namreč poslanstva gospod Ambrož ne prevzel) Anton Dolničar, posestnik v Verbaci.

Od vsih teh pa se še pričakuje zvediti, ali bojo poslanstvo prevzeli.

Pretresovanje volitev je deržavnimu zboru izročeno.

V Kočevji ni bila volitev pervikrat popolnama veljavna, bo mogla tedej ponovljena biti.

Iz Frankforta.

Gosp. grof Aversperg so mi 3. tega mesca iz Frankforta pisali, de naj enoglasni in slovesni sklep Frankfortškiga nemškiga zbora od 31. pretečeniga mesca po Novícah razglasim, ki takóle govorí:

„Ustavo dajavni nemški narodni zbor spozná čez in čez pravíce, ktere imajo nenemški narodi v deželah, ki so nemški zavezi pridružene; te pravíce obsežejo svobodno razvijenje svoje narodnosti, in de kar cerkovne rečí, šolstvo, literaturo, notranjo vlado in sodne pravíce vtiče, naj vsaki jezik enake pravice ima; ravno tako se že tudi samo na sebi zastopi, de vsaka pravíca, ktera bo po novi občni ustavi nemško ljudstvo zadéla, bo ravno takó tudi vsacimu druzimu narodu došla. Edina in svobodna nemška dežela je dovelj velika in mogočna, de sebi pridruženim pa drug jezik govorečim narodam brez nevošljivosti v polni meri vse to dodeliti zamore, kar jim po natori in zgodovini gré, in nikdar se ne bo ne Slovan, ne Dan, ne Italijan in noben drug narod pritožiti mogel, de se mu narodne pravíce prikrajšujejo, ali Nemškiga brata roka odteguje, kjer je je treba.“

L. Lukman.

Beséda
za Slovensko vseučiliše v Ljubljani iz Štajarja.

Kar ste naj umnéjši možjé na Krajnskim — bodi Vam slava! — od slovenskiga vseučiliša v Ljubljani po Novícah v 22. in 23. listu Slovencam v premišljevanje ponudili, nas je Štajarce močno ganílo; tudi mi dobro spoznamo njega neobhodljivo potrebnost in težavno založenje. Biti pa mora! Kar potrébo vseučiliša tiče, pač vsaki domorodec previdi, da ga nam je, kakor svobodnimu ptiču prostiga zraka, in bistri ribi čiste vode, takó in še veliko bolje treba. Viših učíliš moramo iméti, sicer bi še delj — pa si v svoj kvár — celò v svojo pogubo le za túj narod učene plodili in redili. To pa ne sme in ne more več biti. Vém, da bode vsaki rodoljubi Slovenec z vsim, kolikor le naj več premore k tej neprecenljivi napravi, ktera bo naj beržej naš narod in našo zdaj še tako opušeno narodnost v razcvet vzdignila, rad prispél, tudi jaz podám v ta namen, kar imam in morem — svoj slabi svèt in um.

V rečenih Novícah na strani 95. Vi slavni gospodje tudi to le pišete: „Desiravno se dandanašnji v slovenskim jeziku vsi razdélki vednost še ne zamorejo obdelovati.“ Na to čedno rečem: Naš jezik je v mnogoterih vedah res neobdelan, pa je v svojim obilnim koreninji vender takó bogát in izobražljiv — naš jezik od réke Rabe do morja — da se, ako žé gotove izrazke zberemo, grešane duhu svojega narečja primerjeno sami dostávimo, ter si le v sili splohumljive ali celò umske od svojih sosednjih bratov v zajém vzememo, za vsako sleherno uménje skorej popolna beséda léhko sklade in sicer po moji misli na to le dobo:

Napravite si za vsaki razdélek véd in uménj zbore, izvoli ali odloči se vsakterimu zborniku ktero uménje ali oddelek kteriga uménja, da za nje (za uménje) iz takih knjig, ktere to uménje obsežejo, izraze (nemške ali latinske) v slovniček ali besednjak zbere, ter je po svojem umu v slovenšino prestávi, te prestavljene v abcedno versto zložene umske izrazke pa podaj celimu zboru ali večim zboram, in še drugim prijatlam slovenšine v precénbo in popravo.

Potemtakim bi se tudi nepotrébno, celò kvarljivo kovánje preraznih izrazkov hitro od kraja odvernilo. Kakor zdaj postáve, naj se tudi izrazki občinski delajo, da bodo rečém dobro primerjeni in vsim po volji.

Kér še jaz svojiga slovenskiga slovnika nisim zgotoviti utegnil, k skorešnji osnovi toliko potrebniga vseučiliša pa bi vender rad kmalo pripomogel, Vam, naša slavna učena gospoda tukaj na znanje dam, da je meni samimu vsakodob na volji, za vsakošnjo versto umej že v abcedo spisane in mi pošiljane izraze v slovensko prelagati in je učenim zboram v popravljanje predkladati. Več oči več vidi. *)

Takega ročnega slovnička bi zdaj ravno uredniki žé potrebovali, kér jim je v uredih slovenšina zapovédana.

Takó je gosp. prof. Poklukar, Vaš slavni roják, žé davno svojim bogoslovcam duhovno pastirstvo razkladal — s posebnim besednjačkam. Oroslav Cafov.

Novíce.

Naš preljubi nadvojvoda Janez bojo po poslednjim sklepu presvitliga Cesarja, ki so še zmirej v Inšpruku bolehni, na Dunaj prišli, deržavni zbor začeti, ki se ne bo 26. tega mesca, ampak pozneje pričel, ker zlasti na Českim volitve poslancov še niso dokončane.

V Ljubljani je bil pretečeno nedeljo Jožef Černe, iz spodnjiga Logatca domá, korporal našiga domorodniga regimenta, z veliko zlato svetinjo slovesno ovenčán, zató kér se je na Laškim posebno junaško obnašal. Zdej je k reserv-bataljonu prestavljen; zató je prišel v Ljubljano. Z zlato svetinjo je sklenjeno po verhu še 5 gold. vsak mesec, ktere bo noter do smerti vžival.— Lejte, kakó Cesar junaškiga vojaka časté, čeravno je le korporal!

Zlo se govorí, de bojo Cesar na Laškim mir storili — ali le za en čas, ali za terdno, se pa še ne vé. Danes je šlo nekaj ranjenih Hrovatov iz Laškiga skozi Ljubljano domú. Ne grejo radi domú, ker pravijo, de se jim je na Laškim prav dobro godilo.

Barona Jelašiča, bana Hrovaškiga, počastiti, ko je v Inšpruk prišel, so Tiroljci na večer mu častno muziko napravili, se z bakljami pred njegovo hišo vstavili in mu „živijo“ klicali. Sliši se, de so ga naš presvitli nadvojvoda Janez posebno prijazno sprejeli. Včeraj ponôči je slavni Ban iz Inšpruka skozi Ljubljano zopet domú šel. Madžari so mu hotli jamo kopati — so pa mende sami va-njo padli!

V Šent Vidu poleg Zatične je silni oginj, od kteriga smo v poslednjim listu govorili, 51 hiš z mnogimi druzimi poslopji vred pokončal. Silno veliko družin je popolnama na beraško palico prišlo, ker jim ni nič druziga ostalo, kakor kar so na sebi imeli. Revšina je za zjokati se! Gosp. fajmošter Kopecki dajejo veliko pogorelcam vsak dan enkrat jesti. Bog jim bo plačal! Ne vémo, ali so vsi hišni gospodarji zavarovani bili ali ne? Krajnci usmilite se svojih revnih bratov!

Saboto pred binkuštmi je v Šmartnu pri Litíi mati katoljška cerkev noviga uda v svoje krilo sprejela; Karl Horung, rojen v Štutgartu na Nemškim 1782 luterške vére, sedlár v Šmartnu, vdovec in oče 4 otrók, ki so bili že v katoljski veri izrejeni, je stopil v katoljško vero. Na binkoštni pondeljik je prejel v Ljubljani zakrament sv. birme.

*) Lepa hvala za dobri svèt, kteriga bomo slovenskimu zboru živo priporočili in kteriga se bo slovenski zbor tudi živo poprijel. Vam pa — častitljivi gospod, neutrudljivi delavec v vertu naše mile slovenšine — Vas bo doletéla še posebna prošnja zastran besednjaka, kteriga nam je zdej pred vsim potreba. Tudi na vas se nasloni slovenski zbor v ti reči kakor na močno podporo, de mu boste s svojim bogatim zakladam pripomogli k dogotovljenju slovenskiga besednjaka berž berž. Vredništvo.

Cerkvéni časopis.

Kar smo že zdavnej želeli, bomo zdaj dosegli: učeni dohtar sv. pisma gospod Janez Pogačar bodo v začetku prihodnjiga mesca začeli na svitlo dajati cerkveni list v slovénski besédi, kakoršniga južni Slovéni dosihmal še nismo imeli, ako „Drobtinc“ sèm ne štejemo, ki se kakor létnik k dnevnim listam prav za prav ne morejo štéti. Vedoželjni kmet je dosihmal imel le Novíce, de jih je ob nedeljah prebéral, to je bil sploh telésin kruh, pa tudi veliko dušniga vmés; zdáj pa bo dobil v roke tudi cerkvéne novíce, ki mu bodo dajale vsakoršnih podukov, ki zamorejo Slovenca v véri in ljubezni uterditi, dajale mu bodo cerkvenih novíc, ki se godé v Ameriki, Azíi, in po celim svetu; slišal bo zdvedljivi bravec; kako se divjaki k sv. katoljški veri spreobračajo, kaj se posebniga godí v Rimu, sedežu svet. Očeta papeža, v Jeruzalemu i. t. d.; kakó prijetno je tacih rečí slišati: to bo kruh za dušo. —

Neki skerbin pastir so rekli, de si bodo zraven svojiga lista, tudi eniga za občino naročili; zlo bi bilo želeti, de bi se po več krajih ali pa povsod tako zgodilo. Ako se tudi naročé tudi na občinske ali cerkvéne troške, je gotovo, de se denar skorej ne more boljši oberniti. — Koliko se bode ob nedeljah hudiga odvernilo, in koliko dobriga storilo, ko bodo ljudjé brali, in zlasti posihmal, ko se vse učí brati! J.

Očitna zahvala.

Slovensko družtvo v Ljubljani se visoko častitimu gosp. profesorju Metelkotu serčno zahvali, de so mu v napravo slovenskiga besedníka celi rokopis rajnciga Vodnika radovoljno posodili.

Dr. Bleiweis, vodja slov. družtva.

Popravik.

V poslednjim listu v »oglasu iz močirja« na mesto od eniga dneva po sv. Jerneji v jeseni, noter do sv. Jurja spomladi *bèri* od eniga dneva pred sv. Jernejem in spomladi do eniga dneva po sv. Jurji, to je, od 15. velic. serpana noter do 15. veliciga travna.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnji	
	24. Rožnika.		19. Rožnika.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače	2	9	2	17
1 » » banaške	2	10	2	13
1 » Turšíce	1	29	1	27
1 » Soršice	—	—	1	50
1 » Rèží	1	46	1	42
1 » Ječmena	—	—	1	20
1 » Prosa	1	48	1	42
1 » Ajde	1	40	1	33
1 » Ovsa	—	54	—	54

Vrednik *Dr. Janez Bleiweis.* — Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*